

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської міждисциплінарної
науково-практичної конференції

«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ
ПРАЦІ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ТА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ»

26 листопада 2020 року

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ДЕРЖБЮДЖЕТНА НДР ІНСТИТУТУ ПРАВА
«СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ТРУДОВІ ІНІЦІАТИВИ»

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської міждисциплінарної
науково-практичної конференції
«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ
РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ТА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ»

26 листопада 2020 року

Київ
ВД «ДЯКОР»
2020

УДК 349.2:331:314:325.2(477) (043.2)
Д78

Укладачі:

А. В. Крижевський, А. В. Іваницький

Д78

Державна політика регулювання ринку праці в Україні: сучасні виклики та концепція розвитку: матеріали Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 26 листопада 2020 р.) / за ред. І. С. Сахарук, А. М. Магомедової. Київ : ВД «Дакор», 2020. 238 с.

ISBN 978-617-7679-40-9

У збірнику вміщено тези наукових доповідей, присвячених дослідженню впливу пандемії Covid-19 на ринок праці, основним економічним та демографічним особливостям на ринку праці в сучасний період, тенденціям правового регулювання трудових відносин та створення гідних умов праці, державній освітній політиці та її впливу на ринок праці, професійному розвитку працівників та навчанню протягом життя.

Для фахівців, які працюють у галузі праці, соціального захисту, економіки, демографії, освіти, науковців, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів і студентів.

Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

УДК 349.2:331:314:325.2(477) (043.2)

© Держбюджетна НДР Інституту права
«Соціально-правові засади збереження
та розвитку трудового потенціалу
України», 2020

© Колектив авторів, 2020

© ТОВ «ВД «Дакор», 2020

ISBN 978-617-7679-40-9

Коваленко Олена Олександрівна

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О. І. Процевського
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди*

ДОДАТКОВІ СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ГАРАНТІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОШИРЕННЯМ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ (COVID-19) ЯК ТРИГЕР ПОШИРЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Оголошення Всесвітньою організацією охорони здоров'я 11 березня 2020р. пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 [1] ознаменувало початок нового періоду існування та розвитку людства, в якому гуманістична спрямованість цивілізації отримала інше бачення від існуючого дотепер. Надання широкого спектру прав людини та збільшення варіантів шляхів їх реалізації витіснили жорсткі правила природного відбору, які продиктувала природа, а не створила людина, начебто, з якоюсь важливою місією. Відтепер, неспроможність людства протистояти цій небезпечній хворобі змушує навіть лікарів ставити питання вибору кого слід рятувати, віддаючи пріоритет молодим особам, чий організм має більше шансів на одужання. І це найбільш страшні речі, що могли статись за той період гуманістичного розквіту цивілізованого суспільства в останнє століття. Але треба акцентувати увагу ще й на тому, що висока людська смертність від цієї хвороби, а також фактична неконтрольованість все більшого поширення останньої, нові хвилі якої спостерігаються зараз, забирає не тільки людське життя, а й позбавляє людство можливості розвитку, руйнуючи фундамент для його існування. Мова йде про негативний вплив пандемії на економіку країн та на ринок праці.

Bloomberg прогнозує, що коронакриза призведе до скорочення 25 мільйонів робочих місць у світі [2]. Водночас як у період фінансової

кризи 2008–2009 років безробітних у світі побільшало на 22 мільйони осіб [3]. Падіння ж реального ВВП у другому кварталі 2020 року в Україні склало 11,4% порівняно з квітнем-червнем 2019 року. При цьому дані падіння економіки країн у другому кварталі становили: Іспанія – 22,1%, Великобританія – 21,7%, Франція – 19%, Німеччина – 11,7%, США – 9,5%, Польща – 7,9% [4]. Пік економічної кризи, як в Україні, так і в світі, викликаний карантинними обмеженнями через пандемію COVID-19 припадає саме на період квітень-червень 2020 року [4].

А у вересні Міжнародна організація праці представила невтішні дані: пандемія коронавірусу COVID-19 може спричинити гірші наслідки для світового ринку праці, ніж фінансова криза 2008–2009 років [3].

Український ринок праці відчув на собі негативні наслідки пандемії, а точніше від обмежень, які мусили вводити країни для боротьби з поширенням коронавірусної хвороби COVID-19, але відновлюється потроху, пристосовується до нових умов [3]. Із початку карантину в Україні статус безробітного отримали майже 432 тисячі осіб, що на 67% більше, ніж за аналогічний період торік. Безробітними стали сотні тисячі громадян: як представників інтелектуальної праці, так і найпростіших професій. З початку дії карантину (з 12 березня по 20 серпня) статус безробітного отримали 431,8 тис. осіб, що на 67% більше, ніж за аналогічний період минулого року. За даними відомства, станом на 20 серпня статус безробітного мають майже 488 тисяч українців (проти 276 тисяч на цю ж дату минулого року), допомогу по безробіттю отримують 411 тисяч громадян [5].

При цьому 4 вересня 2020 р. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства повідомило, що зростання кількості зареєстрованих безробітних припинилось [6]. А прем'єр-міністр України Д. Шмигаль відмітив відновлення економіки: «У третьому кварталі економіка України почала відновлюватися. На це, крім відновлення споживання, позитивно вплинув збір врожаю, який фактично перенесений із другого кварталу на третій через погодні умови» [4].

Хоча сьогодні, в умовах, коли кількість захворівших щодня наблизилась до 11 тис., вже стає очевидним, що відновлення економіки знову зупинено. І про ці негаразди свідчить виступ міністра охорони здоров'я України на брифінгу 8 жовтня 2020 р., де він зазначив: «Україна не має зараз можливості піти тим шляхом, який, наприклад, обрав Ізраїль, та ввести локдаун на 14 днів» [7].

Невтішні цифри статистики та прогнози експертів, на жаль, що далі ситуація на ринку праці в Україні буде погіршуватись. Але, як не дивно, своїми діями українські законотворці ці невтішні перспективи значно погіршують. І робиться це за рахунок правових норм, які мають, начебто забезпечити додаткові соціальні та економічні гарантії у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) [8].

Маються на увазі зміни, що були внесені до ст. 21 Кодексу законів про працю України, якими зі змісту даної статті було вилучено словосполучення, що визначало обов'язок працівників підлягати правилам внутрішнього трудового розпорядку та до ч. 10 ст. 60, якими надомну роботу було ототожнено з дистанційною [8]. Насамперед, хотилося б зазначити, що реформа трудового законодавства, про відсутність якої говорять усі, хоч трішки причетні в силу свого службового становища, можновладці, але які, здебільшого, зовсім, як показують їх дії, не обізнані не тільки, власне, в трудовому праві, але й праві та в історії взагалі, на жаль, вже відбулась. При чому в найгіршому її вигляді. Бо ці зміни, в яких законотворці, незрозумілим чином, побачили додаткові соціальні та економічні гарантії, насправді виявились ножем, який пронизав все єство такої фундаментальної, як жодна з інших галузей права, пов'язаною з природою людини та такою, що стоїть на сторожі інтересів останньої, галузі, якою є трудове право, та зурочив відвернення цієї галузі від людини, від охорони та захисту її прав. І саме це невігластво й має всі перспективи привести до збільшення кількості безробітних в Україні через зниження рівня гарантій, перетворення трудового права на підгалузь права цивільного, а там, хоч і через багато років, до народних бунтів, які, як свідчить історія були наслідками відсутності особливого правового регулювання праці людини.

Очевидно, що законотворцями правила внутрішнього трудового розпорядку були помилково сприйняті лише як документ, що регламентує явку на роботу, час початку і закінчення роботи і перерви. Відповідно, саме вони і були розцінені як перешкода до дистанційного формату проведення роботи та обов'язок їх дотримання, який було закладено як один з наріжних каменів цієї галузі, було вилучено із ст. 21 КЗпП України, а отже й з визначення трудового договору як ключової категорії, що будує та визначає особливості усіх відносин предмету трудового права. Таким чином, ця зміна знівелювала прописні істини трудового права, що стосуються значення правил внутрішнього трудового розпорядку для регламентації трудових відносин, а отже й поставила під удар ефективну організацію трудового процесу з урахуванням дотримання прав та інтересів обох сторін трудових правовідносин, утворивши прогалину у взаємодії свята святих стабільності трудових відносин та належного організованого виробничого процесу на виробництві, порушивши принципи соціальної справедливості. За своєю сутністю ця зміна нагадує троянського коня, який пробив міцну оборону трудового права, що воно тримало протягом століття та відкрив шлях до свавілля роботодавця, який може тепер всупереч режиму вимагати виконання значних обсягів роботи від працівника, не дотримуватись обліку робочого часу тощо. Але це не тільки проблема працівника – роботодавець також став менш захищеним, позбавленим центральної норми щодо організації відносин із працівником, який «вийшов» з під впливу правил внутрішнього трудового розпорядку і отримав право на власний розсуд виконувати свою трудову функцію.

Ототожнення понять надомної та дистанційної роботи призвело до перекреслення всього того надбання науки трудового права, що вона мала. Керуючись принциповими науковими настановами щодо усвідомлення сутності об'єкту дослідження, в науці трудового права, а отже й на практиці, надомна робота полягала у виконанні працівником своїх обов'язків вдома із розподілом робочого часу на свій розсуд і оплатою праці за фактично виконану роботу, при відсутності табелю обліку робочого часу на таких працівників. А також, за погодженням сторін надомнику могли відшкодовуватись витрати,

пов'язані з виконанням для підприємства роботи вдома (електроенергія, вода тощо) [9].

Що стосується дистанційного формату виконання роботи, на який зараз виник попит, як на спосіб попередження розповсюдження коронавірусної хвороби, то всі часові нормативи зберігаються, облік робочого часу ведеться, а витрати, принаймні поки, не компенсуються. Те, що відрізняє цей формат від звичайного виконання роботи – це виконання її вдома з віддаленим контролем роботодавця (чого при надомній роботі немає).

Таким чином, варто констатувати, зміни, які було вище розглянуто, започаткували та планомірно ведуть до регресу юридичної науки, що у будь-якій цивілізованій країні має бути флагманом розвитку, закласти програму гуманістичного майбутнього суспільства, а не навпаки. Ці недоліки науки обов'язково негативно вплинуть на практичну сторону питання, ознаменувавши ріст кількості порушень трудових прав, збільшення непорозумінь між сторонами трудових відносин, а отже й здійснять потужний удар по стабільності трудових відносин, соціальному миру, що призведе до негативних наслідків на ринку праці.

Тому необхідно повернути до змісту ст. 21 КЗпП України обов'язок працівника підлягати правилам внутрішнього трудового розпорядку й розмежувати у ст. 60 КЗпП Країни поняття надомної та дистанційної роботи.

Список використаних джерел:

1. ВОЗ объявила пандемию нового вируса. News. Русская служба. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-51842591>.
2. Coronavirus Crisis Risks Causing 25 Million Global Job Losses. Bloomberg. 18.03.2020. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-18/coronavirus-crisis-risks-causing-25-million-global-job-losses>.
3. Як пандемія COVID-19 змінила ринок праці в Україні. Укрінформ. 22.09.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3104312-ak-pandemia-covid19-zminila-rinok-praci-v-ukraini.html>.
4. Ліга. Новості. 17.08.2020. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/news/shmigal-u-tretomu-kvartali-ekonomika-vidnovlyuetsya>.